

10. הלומד מכל אדם

מתבוננים ובונים

שכבה בוגרת

הרציונאל

"בן זומא אומר: איזהו חכם? הלומד מכל אדם, שנאמר: מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה ליי" מסכת אבות פרק ד' משנה א'". פירוש רבנו עובדיה מברטנורא: **"איזהו חכם** - ...שראוי שיתהלל בחכמתו? **הלומד מכל אדם** - ואף על פי שהוא קטן ממנו. שכיוון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים, ניכרים הדברים שחכמתו היא לשם שמים ולא להתייחר ולהתפאר בה".

עוד מפרש ה"שפת אמת" אודות "הלומד מכל אדם": **"שבאמת כאשר אנו מסתכלים על בני אדם שהם מחוץ לנו אנו רואים בבהירות לימודים רבים, הן בתחום של מה כן לעשות והן בתחום של מה לא לעשות. יתרה מכך, כאשר אנו רואים חטא של אחר ויודעים למה הוא נכשל בחטא זה, הרי יכולים אנו לקחת שיעור לעצמנו איך לא ניכשל, וזהו 'הלומד מכל אדם' הן את הדברים שעליו לעשות, והן את הדברים בהם לא ילך, כדי שלא להיכשל".**

בשיעור זה נראה את מעלתו ויתרונו של הלומד מכל אדם. נדגיש את מידת הענווה הנדרשת לכך ונכיר דמויות שנהגו כך.

המטרות

- התלמידים יבינו כי אפשר ללמוד מכל אדם.
- התלמידים יכירו במעלתו של הלומד מכל אדם.
- התלמידים יבינו כי בזכות מידת הענווה אפשר ללמוד מכל אדם.

מבנה השיעור

- פתיחה: מה המצע? (מליאה)
- שלב א': אדם כאדמה (מליאה)
- שלב ב': מכל מלמדי השכלתי (עבודה יחידנית/ זוגות)
- שלב ג': הלומד מכל אדם (עובדה יחידנית + מליאה)
- סיכום: פתגם, לומדים מכל דבר (מליאה)

ההכנות הנדרשות:

- יש להכין מראש שתי צלחות חד-פעמיות. באחת מהן להניח מצע של אדמה פורייה ועליה זרעי שעועית/ חומס. באחרת יש להניח מצע ניילון שעליו זרעי שעועית/ חומס.
- יש להביא שתי צלחות חד-פעמיות נוספות.
- יש לצלם את הדמויות (נספח 1) כמספר התלמידים.
- יש לצלם כל אחד מהסיפורים (נספח 2) 3-4 פעמים.

- יש לצלם את דף המשימה (נספח 3) כמספר התלמידים.

מהלך השיעור

פתיחה: מה המצע? (מליאה)

- נציג בפני התלמידים את שתי הצלחות שהכנו מראש. נסביר כי באחת מהן הנחנו מצע של אדמה פורייה, ובאחרת מצע של ניילון. מעל שני המצעים מונחים זרעי שעועית/ חומס.
- נוליף מעט מים על שתי הצלחות ונצפה בתהליך עם התלמידים.
- נבקש מהתלמידים להגדיר את ההבדל בין שני סוגי המצעים.
- (ת: האדמה הפורייה סופגת ואוגרת לתוכה את המים. הניילון, לעומת זאת, אינו מאפשר למים לחלחל בתוכו)
- נשאל מה קורה לזרע המים שהזלפנו ומה יהיה עם הזרעים שהנחנו על המצע?
- (ת: בצלחת עם האדמה הפורייה - זרע המים מחלחל והוא כגשם מרווה המאפשר לזרעים להתפתח. בצלחת האחרת - הניילון אינו מאפשר למים לחלחל אליו ולכן הזרעים שבו לא ינבטו)

שלב א': אדם כאדמה (מליאה)

- נחבר בעזרת שדכן לכל אחת מהצלחות צלחת נוספת כמכסה.
- נצייר על הצלחת שהוספנו פרצוף (שתי עיניים, אף ופה), ונציג את שני הפרצופים בפני הכיתה.
- נבקש מהתלמידים לספר מעט על שני ה"אנשים" שלפנינו.
- (ת: "האיש" שב"ראשו" אדמה פורייה מבין שהוא אינו מושלם ויודע לקבל כל אחד וללמוד ממנו. הוא יודע שאפשר ללמוד מכל אדם גם אם בראייה ראשונית לא רואים זאת ולכן הוא מצמיח מעצמו "פירות" רבים.
- "האיש" שב"ראשו" מצע ניילון הוא אטום לאחרים. הוא חושב שהוא מושלם ולכן אינו מסוגל לספוג לתוכו מאחרים ואף דוחה אותם. סופו שהוא נשאר יבש ואינו מצמיח "פירות".
- נבקש מהתלמידים לחשוב איזו תכונה מאפיינת ביותר כל אחד מהאנשים האלו.
- נזמין תלמידים לגשת ללוח ולרשום את תשובתם.
- ננהל דיון על התכונות שנרשמו ונדגיש את מידת הענווה/ גאווה.

שלב ב': מכל מלמדיי השכלתי (עבודה יחידנית/ זוגות)

- נחלק לתלמידים את דף המשימה "מכל מלמדיי השכלתי" (נספח 1) שבו מצוירות 10 דמויות.
- נשאל את התלמידים: מאיזו דמות אפשר ללמוד יותר?

- נסביר לתלמידים שאפשר ללמוד מכל דמות, אך המשימה היא לסמן 5 דמויות מתוך ה-10 שמהן אפשר ללמוד הכי הרבה.
- נערוך השוואה בין בחירות התלמידים (נסביר להניח כי הבחירות יתרכזו בר' טרפון, ר' יהושע, הרב קוק, מטפלת ומשה).

שלב ג': הלומד מכל אדם (עובדה יחידנית + מליאה)

- נפזר בכיתה 3-4 מוקדים ובהם 3-4 סיפורים על הדמויות הנבחרות (נספח 2).
- נפנה את התלמידים למשימה השנייה שבדף המשימה "מכל מלמדי השכלתי" (נספח 1), ונבקש לעבור בין התחנות, לקרוא את הסיפורים ולמלא את דף המשימה.
- נתאסף למליאה ונעבור על התשובות לדף המשימה.
- נסביר כי בסיפורים ראינו שדווקא הדמויות שסומנו כדמויות שאפשר ללמוד מהן הכי הרבה אלו הדמויות שידעו ללמוד מאחרים. ר' יהושע למד מתינוק, ר' טרפון למד ממי שהיה מתלמידו, הרב קוק למד מאדם שאינו רב בקיא בגמרא וכן הלאה.

תשובות לדף המשימה

מה נלמד?	הדמות הלומדת	הדמות המלמדת	
יש דרך שנראית קצרה, אך מתברר שהיא ארוכה	ר' יהושע	תינוק	סיפור 1
ראוי להשקיע כספים בישיבות ובתלמידי חכמים	ר' טרפון	ר' עקיבא (היה תלמידו של ר' טרפון)	סיפור 2
גמרא בחברותא	הרב קוק	השכן, פרופ' ליברמן	סיפור 3
למנות אחראיים נוספים למשפט	משה	יתרו	סיפור 4
לדרוש בכוח את מה שאתה צריך	מירי	יואב התינוק	סיפור 5

סיכום: פתגם, לומדים מכל דבר (מליאה)

- נעתיק אל הלוח את אחד הפתגמים שלהלן. במקום המילים המסומנות בקו תחתון ובסוגריים נסמן שורה ריקה.
- נבקש מהתלמידים לחשוב מה לדעתם אפשר לכתוב בשורות הריקות.
- לאחר מספר ניסיונות נשלים את החסר על פי הפתגם המקורי.
- כך נעשה בכל שאר הפתגמים.

משחק השחמט מלמדנו : <u>[צריך האדם להתנהג בזהירות יתרה בכל]</u>	הכול עשוי ללמדנו : מסילת הברזל -
---	-------------------------------------

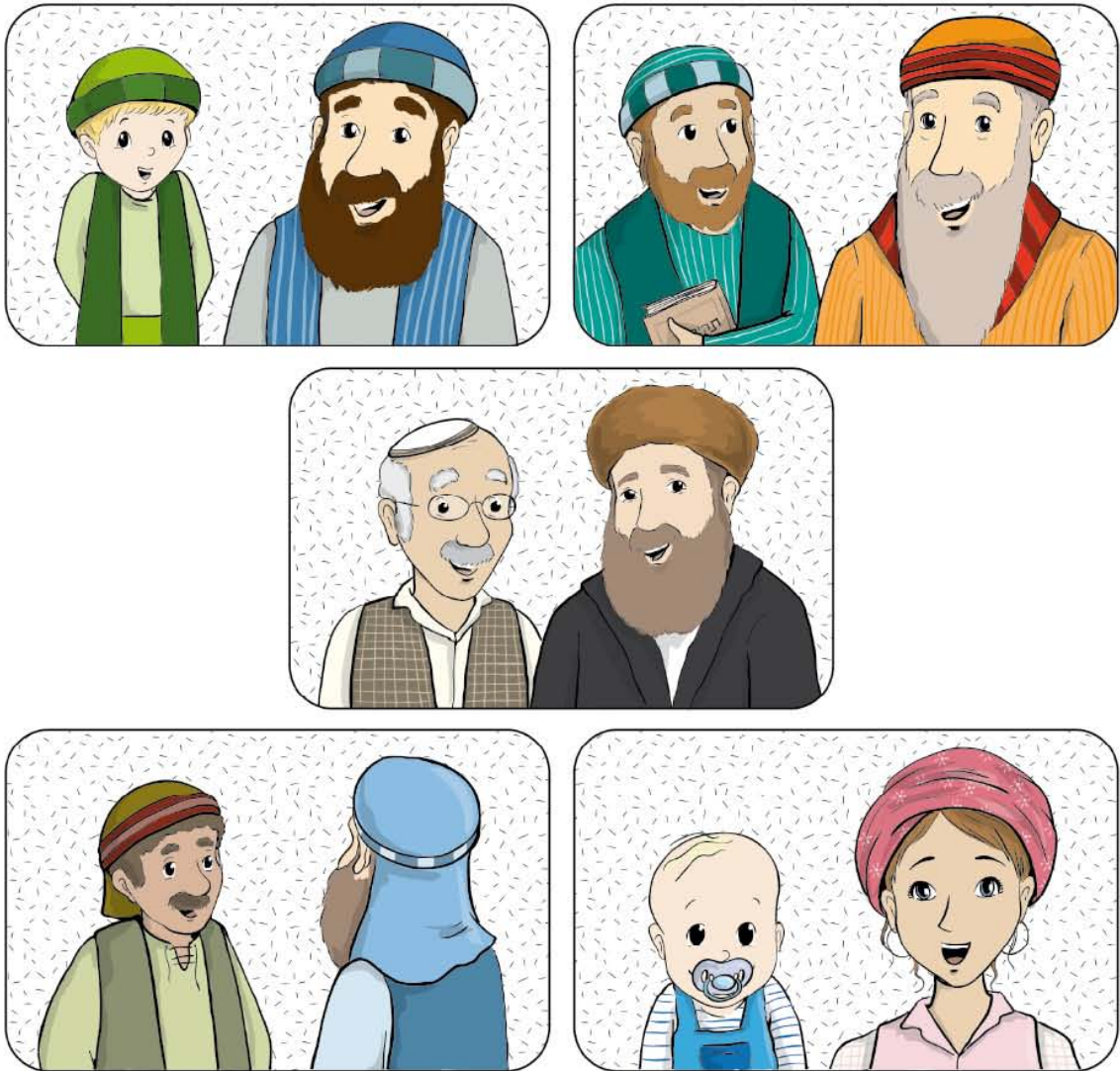

<u>דרכיו.</u> <u>לשקול היטב כל פסיעה ופסיעה.</u> <u>ולחשוב שבעים ושבעה פעמים על כל צעד</u> <u>בטרם ייעשה]</u> (ר' שמחה בונם מפשיסחה)	<u>[שבגלל רגע אחד עשוי אתה לאחר הכול]</u> המברק - <u>[שכל מילה נמנית, נחשבת ומצטרפת</u> <u>לחשבון]</u> והטלפון - <u>[ששומעים שם מה שאתה מדבר כאן]</u> (ר' אברהם יעקב מסדיגורה)
שלושה דברים למדתי מתינוק : <u>[בכל היום אינו יושב בטל אפילו רגע אחד.</u> <u>בבואו לבקש משהו מאביו מיד גועה בבכי.</u> <u>משמתמלא חפצו מתמלא שמחה ואין בו</u> <u>מרה שחורה]</u> (ר' משה ליב מססוב)	כל דבר, אתה למד ממנו מידה טובה : מה אתה למד ממונית? <u>[מידת הענווה,</u> <u>כשאתה נכנס למונית על כורחך אתה כופף</u> <u>את עצמך]</u> (ר' אהרן רוקח מבלז)

נספח 1: הלומד מכל אדם

משימה 1 | הקיפו בכל אחד מהציורים את הדמות ממנה אפשר ללמוד יותר

משימה 2 | מלאו את הטבלה

מה נלמד?	הדמות הלומדת	הדמות המלמדת	סיפור 1 משה ויתרו
			סיפור 2 ר' יהושע והתינוק
			סיפור 3 ר' טרפון ותלמידו
			סיפור 4 הרב קוק ופרופסור ליברמן
			סיפור 5 אמא ושירה התינוקת

נספח 2: סיפורים

סיפור 1

(שמות יח, יז-כג)

וַיֹּאמֶר חֲתָן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:
נָבַל תִּבְלֶה גַם אֶתָּה גַם הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי כָבֵד מִמָּךְ
הַדְּבָר לֹא תִּכְבֵּל עֲשֹׂהוּ לְבָדָךְ:

עַתָּה שְׁמַע בְּקִלִּי אֵינִי עֹשֶׂה וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הֲיִיה אֶתָּה לָעָם
מִוֶּלֶת הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתָּה אֶת הַדְּבָרִים אֶל הָאֱלֹהִים:
וְהִזְהַרְתָּ אֶתָּה אֶת הַחֲקִים וְאֶת הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם
אֶת הַדְּרֹךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:

וְאֶתָּה תִּחְזֹה מִכָּל הָעָם אֲנָשִׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אִמָּת שְׂנָאִי בָצַע וְשִׁמְתָּ עֲלֵהֶם שְׂרֵי אֲלָפִים שְׂרֵי
מֵאוֹת שְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת:

וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת וְהָיָה כָּל הַדְּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ הֵם וְהָקֵל
מֵעֲלֶיךָ וְנִשְׂאוּ אֶתָּה:

אִם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוָּךְ אֱלֹהִים וְיִכָּלֶתָ עֲמֹד וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה עַל מְקוֹמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם:
וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנוֹ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמַר.

(על פי עירובין נ"ג, עמוד ב')

סיפור 2

אמר רבי יהושע בן חנניה: מימי לא ניצחני אדם
חוץ מאישה, תינוק ותינוקת: תינוק מאי היא?
פעם אחת הייתי מהלך בדרך, וראיתי תינוק יושב
על פרשת דרכים. ואמרתי לו: באיזו דרך נלך
לעיר? אמר לי: זו קצרה וארוכה, וזו ארוכה וקצרה.
והלכתי בקצרה וארוכה, כיוון שהגעתי לעיר מצאתי

שמקיפין אותה גנות ופרדסין, חזרתי לאחוריי. אמרתי לו: בני, הלוא אמרת לי קצרה? אמר
לי: ולא אמרתי לך ארוכה? — נשקתיו על ראשו ואמרתי לו: אשריכם ישראל שכולכם
חכמים גדולים אתם, מגדולכם ועד קטנכם.

המשך נספח 2: סיפורים

סיפור 3

(על פי ויקרא רבה פרשה כ"ד. סימן ט"ז)

אמרו עליו על רבי טרפון שהיה עשיר גדול ולא היה נותן מתנות לאביונים. פעם אחת מצאו רבי עקיבא (שהיה פעם תלמידו), אמר לו: רבי, רצונך שאקח לך עיר אחת או שתיים? אמר לו: הן. מיד עמד רבי טרפון ונתן לו ארבעת אלפים דינרי זהב, נטלן רבי עקיבא וחילקן לעניים. לימים מצאו רבי טרפון, אמר לו: עקיבא, היכן העיירות שלקחת לי? תפסו בידו והוליכו

לבית המדרש, והביא ספר תהלים והניחו לפניו, והיו קורין והולכין עד שהגיעו לפסוק "פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד" (תהלים קי"ב, ט'). עמד רבי טרפון ונשקו על ראשו ואמר לו: רבי ואלופי, רבי בחכמה ואלופי בדרך ארץ".

(על פי "מכאנים כבני אדם" מאת שמחה רז, עמוד 33)

סיפור 4

ר' נחמיה'לה היה רב גדול ומכובד. דירתו הייתה מחוברת על ידי פרוזדור ארוך אל דירה קטנה, שבה גר פרופ' ליברמן, אדם משכיל וירא שמים.

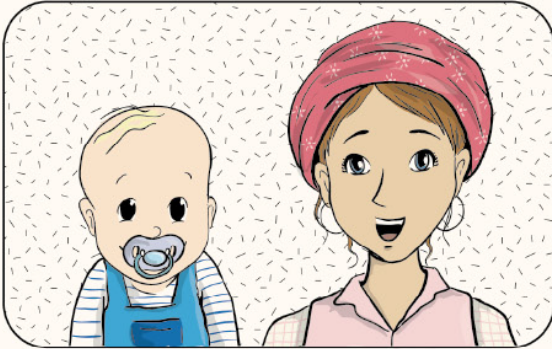
באחד הימים הייתה שמחת "שבע ברכות" בבית של ר' נחמיה'לה ואלוה הוזמן הרב אברהם יצחק הכהן קוק. והנה כשהגיע הרב ועבר דרך הפרוזדור, ראה את פרופ' ליברמן לומד. הרב נעצר, נכנס אליו, הציץ באיזה עניין הוא לומד, ומיד התיישב והתחיל נושא ונותן איתו בסוגיה.

תלמידיו של ר' נחמיה'לה שנאספו ובאו לכבוד המאורע ולכבוד הרב קוק, תמהו מאוד למראה עיניהם. הרב קוק בכבודו ובעצמו לומד עם אדם פשוט בדירה שממול?! והרי הם עצמם כלל לא הקדישו תשומת לב מיוחדת לאותו אדם הנמצא בשכנותם, גם אם ראו אותו מעיין בגמרות ובשאר ספרי קודש. כאמור, הרב התיישב לידו, והיה מאריך בישיבתו ואינו ממהר כלל. כך המשיך בלימודו עד שבאו ואמרו בעדינות שהציבור ממתין לו. ברור שהרב עשה זאת בכוונה כדי להבליט את יחס הכבוד שלו לאותו שכן. כבוד לאדם שעוסק בתורה גם אם אינו רב מכובד.

המשך נספח 2: סיפורים

סיפור מחיי היום-יום

סיפור 5

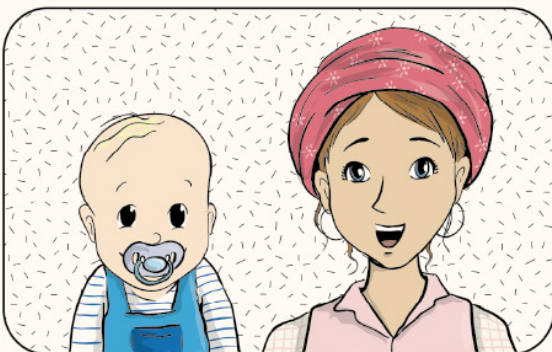

אימא התעוררה בשעת בוקר מוקדמת אחרי לילה ללא שינה. "כמה הייתי רוצה להמשיך לישון", חשבה לעצמה בעצב. היא קמה ממיטתה בקושי רב והתקרבה לחדר הילדים. המראה שראתה העלה חיוך על פניה. רותי בת השנתיים פקחה את עיניה, ומיד נעמדה במיטתה צוחקת, שרה לעצמה שירים, ואף מוחאת כפיים. "כמה טוב להתחיל כך בוקר חדש", חשבה אימא, "תודה רותי שלימדת אותי לקום בשמחה. מודה אני לפניך שהחזרת בי נשמתי..."

סיפור מחיי היום-יום

סיפור 5

אימא התעוררה בשעת בוקר מוקדמת אחרי לילה ללא שינה. "כמה הייתי רוצה להמשיך לישון", חשבה לעצמה בעצב. היא קמה ממיטתה בקושי רב והתקרבה לחדר הילדים. המראה שראתה העלה חיוך על פניה. רותי בת השנתיים פקחה את עיניה, ומיד נעמדה במיטתה צוחקת, שרה לעצמה שירים, ואף מוחאת כפיים. "כמה טוב להתחיל כך בוקר חדש", חשבה אימא, "תודה רותי שלימדת אותי לקום בשמחה. מודה אני לפניך שהחזרת בי נשמתי..."